

Sociolingvistické aspekty češtiny jako cizího jazyka **Posudek diplomové práce**

Diplomová práce Marcely Hájkové se zabývá otázkou zprostředkování českého jazyka cizincům. Její pohled se přitom nesoustředí na konkrétní otázky gramatické či lexikální, ale je zaměřen na aspekty komunikativní.

První část práce se věnuje obecně problematice komunikativního přístupu k výuce cizích jazyků. Část druhá se vztahuje přímo k češtině. V třetí části jsou pak analyzovány tři učebnice češtiny pro cizince.

K práci mám několik výhrad. Pro přehlednost je uvádím bodově:

1. Teoretická část práce sice korektním způsobem využívá odbornou terminologii, obsahově se však pohybuje na úrovni samozřejmosti, a to nejen pro čtenáře-lingvisty, ale i pro potenciální čtenáře bez lingvistického vzdělání. Dozvíme se například, že „u všech uživatelů jazyka, zejména pak u studentů, kteří se jazyk teprve učí, závisí schopnost uplatnit jazykovou kompetenci v praxi do značné míry na fyzických podmínkách komunikace“ (s. 23); „V osobní oblasti je člověk chápán jako soukromá osoba s vazbami zejména na rodinné prostředí a přátele. Komunikace je ovlivňována tím, že její účastníci jsou v blízkém, neveřejném, neoficiálním vztahu, dobře se znají a mají společné zážitky a zájmy.“ (s. 25); „Do pracovní oblasti se člověk zapojuje v rámci svého zaměstnání nebo profese.“ (s. 26). Na nízkou výpovědní hodnotu teoretických výkladů poukazuje i to, že jsou podloženy naprostým minimem odkazů na odbornou literaturu. Jestliže je v titulu práce uvedeno adjektivum „sociolingvistický“, je překvapivé, že jsou zde kromě několika českých autorů uváděni pouze Dell Hymes a Jan Ate van Ek. Autorka tak podle mého názoru nesplňuje první bod svého zadání, tedy „shromáždění a studium odborné literatury“, dostatečným způsobem.

2. V rámci části „Specifika výuky češtiny jako cizího jazyka z hlediska sociolingvistiky“ (s. 31–35), která by potenciálně mohla nahrazovat sporost teoretické části, jsou uvedeny pouze krátké pasáže o tom, že čeština rozlišuje tykání a vykání, že má určité způsoby oslovování, pozdravy a zdvořilostní konvence a specifické rozložení jazykových variet. V souvislosti s tím vyvstává otázka, kdo je zamýšleným čtenářem dané práce – textace poukazuje na to, že čtenář o češtině prakticky nic neví (srov. „Osoby, s nimiž si vykáme, obvykle oslovujeme pomocí spojení slova paní (nebo slečno) / pane s příjmením nebo patřičným titulem...“ (s. 31); „Neznámým dospělým osobám je v ČR nutno vykat.“ (s. 31)).

3. Analýzy konkrétních učebnic se mi jeví jako mechanické. Víceméně se zde pracuje s uvedením několika málo příkladů a jednoduchými zobecněními (např. „Jazykový materiál, na němž jsou učební texty založeny, čerpá ze současné běžné mluvy, ale bez přesahu mimo oblast spisovného jazyka“, s. 59). Učebnice nejsou představeny ve své – sociolingvistické – komplexnosti.

4. Autorka několikrát uvádí, že jsou dané učebnice vystavěny na bázi angličtiny, nereflektuje však, jak přesně se to projevuje, má-li to nějaký vliv na sociolingvistické otázky, které jsou předmětem její práce. Přitom jde o potenciálně zásadní problém. Pokud bude např. „Dobrý den“ uvedeno jako ekvivalent anglického „Hi“, bude to mít jinou signifikanci, než když bude anglickým ekvivalentem např. „Good afternoon“.

Takové věci mají na formování komunikační kompetence cizinců významný vliv (snad i větší než to, jestli jsou v učebnici uvedeny např. tvary *kryji-kryjí* nebo *kryju-kryjou*, což autorka uvádí hned dvakrát).

5. Mám pochybnosti nad některými dílčími tvrzeními autorky.

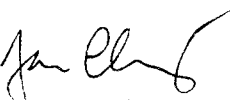
- Na s. 16 se píše, že „na obou pólech komunikačního spojení [v učebnicích češtiny pro cizince] by měli vystupovat partneři reprezentující různé sociální role“. Z jakého důvodu? Nemůže vyvstat problém, že se pak cizinec nenaučí, jak komunikovat se „sobě rovným“?
- Na s. 33 autorka tvrdí, že se užití spisovné češtiny od cizinců očekává – na čem takové tvrzení zakládá?
- Na s. 35 autorka píše, že „znalost OČ pokládáme (ve shodě se značnou částí českých i zahraničních bohemistů) za velmi užitečnou, nicméně ve vztahu k SČ pouze za doplňkovou, sekundární“. Proč? A ve shodě s kým?
- Na s. 36 je napsáno: „Autorka se snaží empiricky přizpůsobit obsah učební látky tomu, co by měli být schopni studenti na dané úrovni v daném jazyce dělat.“ Co znamená v této větě „empiricky“?

V práci jsem se neseťkal s pravopisnými ani stylistickými chybami.

Celkově se domnívám, že by diplomová práce na Ústavu českého jazyka a teorie komunikace měla prokazovat schopnost hlubší lingvistické činnosti svého autora, než je tomu v tomto případě.

Práci navrhuji hodnotit jako **dobrou**.

V Praze dne 26. srpna 2010

Mgr. Jan Chromý